BROEDVOGELS VAN DE LANGE BRETTEN EN OMGEVING IN 1983

Frank v Groen

Evenals in 1982 inventariseerde ik in 1983 een gebied ten noordoosten van Halfweg. Voor een kaart en een beschrijving van het gebied verwijs ik naar het verslag over 1982 (van Groen 1982).

METHODE

De resultaten van 1983 zijn niet geheel te vergelijken met die van vorig jaar. Het onderzochte terrein is kleiner (zonder de terreingedeelten H en K) en werd veel beter onderzocht dan in 1982. Ook had ik de beschikking over een betere kaart, hetgeen de localisatie van zangposten ten goede kwam. Bovendien begon ik dit jaar tijdig met de inventarisatie en spreidde de bezoeken gelijkmatig over de inventarisatieperiode. Gedurende de periode van 26 februari tot 8 juli bezocht ik het gebied vijftien maal 's morgens vroeg. Verder legde ik enkele bezoeken overdag en één avondbezoek af. Doordat ik dit jaar gebruik maakte van een efficientere route, kon ik een gedeelte achterin de Lange Bretten onderzoeken dat vorig jaar slecht onderzocht werd. De waterstand in de plasjes was dit jaar vergeleken met 1982 ongewijzigd. Mede als gevolg van het natte voorjaar was deze wederom hoog, hetgeen weinig of geen broedende steltlopers tot gevolg had.

Dit jaar heb ik volgens de handleiding territoriumkartering van het SOVON broedvogel-monitoringproject gewerkt. Hierdoor veranderden ten opzichte van 1982 enkele kriteria ten aanzien van het bepalen van een territorium. De trefkans voor de ene soort is nu eenmaal hoger dan voor de andere. Gerelateerd aan het aantal bezoeken wordt een minimaal benodigd aantal nestindicatieve waarnemingen gegeven om van een territorium te kunnen spreken. In dit geval is dat bijvoorbeeld voor de Heggemus twee maar voor de Kleine Karekiet drie. Onder nestindicatieve waarnemingen vallen zang, balts, alarm, jongen, een paar, vliegen met voedsel enzovoorts. Ook heb ik, net als vorig jaar, gebruik gemaakt van de Handleiding voor het inventariseren van broedvogels in Nederland (VWG Grote Rivieren 1973).

LIJST VAN BROEDVOGELS

Omdat de gegevens van 1982 als gevolg van de verschillen in de gebruikte methode en onderzoeksintensiviteit vaak niet met die van 1983 zijn te vergelijken, zijn deze niet in deze lijst vermeld. Waar wel van duidelijke aantalsschommelingen sprake is heb ik dat aangegeven.

Fuut: 3-4 paar. Het is niet zeker of de Fuut in de Grote Braak broedde; in ieder geval had dat geen jongen tot resultaat.

Dodaars: 5 paar (1982: 4 paar). De Dodaars lijkt wat toe te nemen. In het aangrenzende recreatiegebied nam ik op drie plaatsen Dodaarzen waar. Er broeden er nu duidelijk meer dan in Randstad en Broedvogels (VWG Avifauna West-Nederland 1981) wordt opgegeven. In 1983 broedde de Dodaars ook in terreingedeelte VII.

Knobbelzwaan: 1 paar dat even ten westen van het onderzochte gebied broedde.

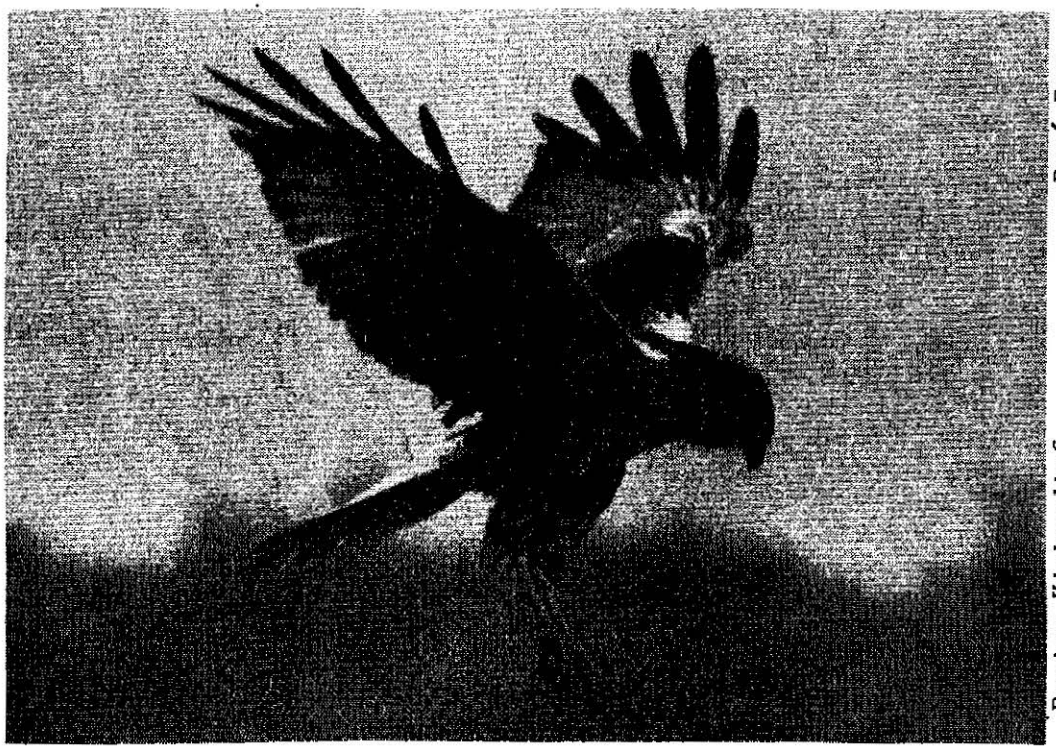
Tamme Gans: 2 broedgevallen met gelukkig slechts drie jongen, zodat er hier nu 11 van deze witte beesten rondlopen.

Bergeend: 2-3 paar. Net als in 1982 vertrokken ouders met jongen al snel naar elders.

Wilde Eend: 35-50 paar. Deze soort is vorig jaar duidelijk onderschat.

Krakeend: 3-5 paar (1982: 2-3 paar). Er werden 3 ♀♀ met respektievelijk 9, 7 en 9 pulli waargenomen. Op 16 maart waren 5 paar aanwezig.

Slobeend: 8-12 paar.

René Pop

Bruine Kiekendief

Kuifeend: 18-27 paar. Verderop ga ik wat dieper in op de specifieke problemen die zich bij het inventariseren van de verschillende eendensoorten voordeden.
Tafeleend: 3 ♀♀ met pulli waargenomen, namelijk 2 in IV en 1 in de sloot om H.
Bruine Kiekendief: 2 paar. Regelmatig balts en slepen met nestmateriaal waargenomen. Of de broedsels succesvol waren is niet bekend.
Patrijs: 6 paar. In 1982 te laag geschat, toch lijkt enige toename reëel.
Fazant: 16 paar, op grond van roepende hanen. In 1982 duidelijk onderschat.
Waterral: 0-3 terr. Verschillende malen roepende exemplaren, mogelijk doortrekkers.
Porseleinhoen: 0-4 territoria. Gedurende de tweede helft van april werden verschillende roepende exemplaren gehoord, op 15 april zelfs 4 roepende ♂♂. Waarschijnlijk betrof het pleisterende doortrekkers.
Waterhoen: 7-8 paar. In 1982 onderschat.
Meerkoet: 27 paar. In 1982 werden 28-32 paar geteld, inclusief de sloot rond H die dit jaar niet geteld werd.
Kievit: 6-10 paar. Twee nestvondsten, het broedresultaat lijkt matig.
Houtduif: 1-2 paar in de bosjes ten oosten van V.
Koekoek: 4 roepende ♂♂. In 1982 waarschijnlijk te laag geschat.
Ransuil: 1 paar in de bosjes ten oosten van V. In 1982 was de soort niet aanwezig.
Veldleeuwerik: 6-7 paar.
Graspieper: 0-1 paar. In 1982 werden 3 paar vastgesteld.
Witte Kwikstaart: 1 paar bij het gemaal.
Heggemus: 10 paar, hetgeen een lichte toename zou kunnen betekenen.
Sprinkhaanrietzanger: 6 territoria, eveneens mogelijk een lichte toename.
Snor: 3 territoria.
Kleine Karekiet: 49-52 territoria.
Bosrietzanger: 16-22 territoria.
Rietzanger: 21-22 territoria. In 1982 is de Rietzanger aanzienlijk te hoog geschat.
Grasmus: 4-7 territoria.

Tuinfluiter: 3-5 territoria.
Fitis: 18 territoria.
Blauwborst: 0-1 territorium. Gedurende een aantal weken was een zingend ♂ aanwezig.
Zanglijster: 1 territorium. In 1982 geen broedvogel.
Merel: 5-6 territoria.
Baardmannetje: 1-3 paar. In het riet langs het plasje bij F werden verschillende keren vogels met jongen gezien. Niet zeker is of ze ook daar gebroed hebben.
Koolmees: 4-5 territoria.
Winterkoning: 2 territoria. In 1982 waarschijnlijk over het hoofd gezien.
Rietgors: 27 territoria. In 1982 te hoog geschat.
Putter: 0-1 territorium. Eén maal een zingend ♂. Adult met 6-8 juvenielen gezien. Broedt in meerdere paren in de omgeving.
Groenling: 6 paar.
Kneu: 12 paar.
Huismus: 5-8 paar.
Spreeuw: 3-6 paar.
Ekster: 2 paar.

*LIJST VAN NIET-BROEDVOGELS**

Deze lijst heeft geen pretentie kompleet te zijn, maar geeft een globaal beeld.

Aalscholver: regelmatig enkele fouragerende exemplaren.
Blauwe Reiger: tot 10 exx aanwezig, rustend en fouragerend.
Lepelaar: in vroeger jaren vaak fouragerend, nu alleen overvliegend waargenomen.
Grauwe Gans: 1 ex op 6 maart.
Wintertaling: in het vroege voorjaar in flink aantal aanwezig.
Nonnetje en Grote Zaagbek: tot eind maart regelmatig fouragerende exemplaren.
Torenvalk: 1-2 fouragerende exx.
Roodpootvalk: op 24 april een overvliegend ex.
Blauwe Kiekendief: in vroege voorjaar regelmatig enkele jagende exemplaren.
Scholekster: fouragerende exx. In de zomer tot 60 exx rustend bij IV.
Kluut: regelmatig enkele fouragerende exx.
Grutto: in de zomer soms enkele tientallen exx rustend bij IV.
Watersnip: in de trektijd in groot aantal aanwezig.
Kokmeeuw, Stormmeeuw, Zilvermeeuw, Kleine Mantelmeeuw en Grote Mantelmeeuw: vooral rustend en badend in IV.
Visdief: regelmatig fouragerende exx.
Holenduif en Turkse Tortel: overvliegend.
Gierzwaluw, Huiszwaluw, Boerenzwaluw en Oeverzwaluw: fouragerend.
Gele Kwikstaart: tijdens de trek flinke aantallen.
Spotvogel: doortrekker in enkele exx.
Bonte Vliegenvanger: idem.
Roodborsttapuit, Paapje en Tapuit: idem.
Roodborst: alleen 's winters aanwezig.
Pimpelmees: in de zomer enkele familiegroepjes.
Kauw en Zwarte Kraai: fouragerend.

DISCUSSIE

Tijdens de inventarisaties zorgden de eenden voor nogal wat problemen. Het nauwkeurig vaststellen van het aantal paren in het gebied is een moeilijke opgave vanwege het heen en weer vliegen van de eenden en de onoverzichtelijkheid van het terrein. Ook was het lang niet altijd mogelijk met zekerheid te zeggen of de aanwezige vogels in het gebied broeden of wegens verstoring elders (bijvoorbeeld in het Recreatiegebied Spaarnwoude) rust zochten in de plassen in het gebied bij Halfweg. Ter illustratie de aantallen Kuifeenden op verschillende data:

30 april: 23 paar + 1 ♂, 5 mei: 27 paar + 1 ♂, 12 mei: 16 paar + 2 ♂♂, 14 mei: 21 paar + 9 ♂♂. Op 30 april zag ik een baltsvlucht van de Slobeend waaraan 1 ♀ en 12 ♂♂ deelnamen, terwijl totaal 14-18 ♂♂ aanwezig waren. Aannemelijk lijkt dat ♂♂ van elders naar het gebied kwamen.

Uit de soortkaarten bleek heel duidelijk het verschil in biotoopkeuze tussen Rietzanger en Kleine Karekiet. Er is betrekkelijk weinig overlap tussen territoria van deze soorten. De Rietzanger broedt steeds in de wat drogere gedeelten, de Kleine Karekiet in de nattere. Beide soorten broeden in flinke aantallen in het gebied. Opvallend is dat de Rietzanger, die eerder arriveert dan de Kleine Karekiet, aanvankelijk ook wordt gezien in de nattere terreingedeelten, waar hij later niet meer aanwezig is. In deze terreingedeelten broedden veel Kleine Karekieten en geen Rietzangers. De Kleine Karekiet is kennelijk beter aangepast aan hogere waterstanden en neemt er de plaatsen in van de aanvankelijk gevestigde Rietzangers. VWG'ers die dit verschijnsel ook hebben waargenomen verzoek ik hun waarnemingen hierover aan mij door te geven.

Tot slot nog het volgende. Welke min of meer ervaren vogelaar(ster) denkt volgend jaar tijd en zin te hebben een keer of zes dit gebied bij Halfweg te inventariseren? Reacties graag aan onderstaand adres.

Literatuur

Groen, F. van. 1982. Verslag van een broedvogelinventarisatie bij Halfweg in 1982. *De Gierzwaluw* 20 (4): 146-149.
Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland. 1981. Randstad en Broedvogels. Tilburg.
Vogelwerkgroep Grote Rivieren. 1973. Handleiding voor het inventariseren van broedvogels in Nederland. Wet. Med. KNNV nr. 96.

* Aan de lijst van niet-broedvogels toevoegen:
Groenpootruiter, Zwarte Ruiter en Oeverloper: gedurende de trek regelmatig aanwezig.

Frank van Groen,
M.H. Trompstraat 5',
1056 HT Amsterdam,
tel. 129591.

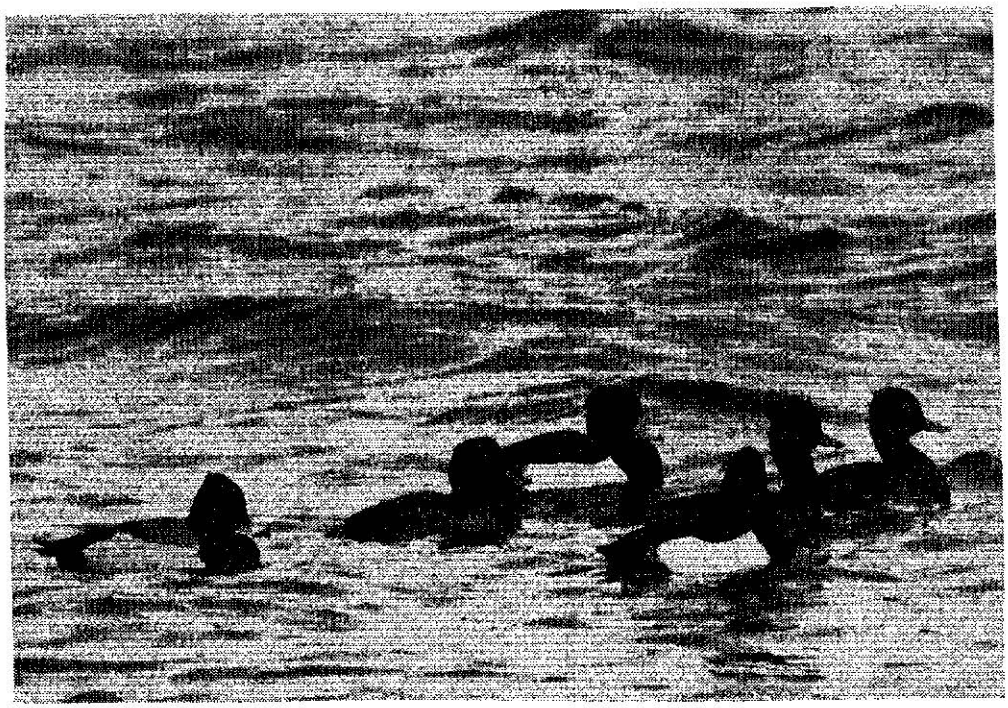

Tafeleend *Jan van Laar*

HYBRIDES KUIFEEND X TAFELEEND ROND AMSTERDAM

Arnoud vd Berg

In de omgeving van Amsterdam zijn de laatste jaren een aantal woerden hybrides *Kuifeend x Tafeleend* (of mogelijk ook *Kuifeend x Toppereend*) vastgesteld. Er zijn waarnemingen bekend uit Haarlem, Halfweg, Spaarnwoude, Velsen en Zaandam. Dit type hybride lijkt niet op (één van) de ouders maar op een derde nauw verwante soort, de *Kleine Toppereend (Lesser Scaup) Aythya affinis* uit Noord-Amerika. Het verschijnsel atavisme, waarbij de hybride-nakomeling trekken vertoont van een voorouder die beide ouders gemeenschappelijk hebben, komt regelmatig voor bij eendachtigen. Gezien het paringsgedrag en de verdeling van de broedzorg door de oudervogels is het begrijpelijk dat in de vrije natuur volwassen hybride-eenden van wilde oorsprong voorkomen. Dit duidt tevens op een nauwe verwantschap van de verschillende eendensoorten.

Woerd hybride Kuifeend x Tafeleend met woerden en vrouwtjes Kuifeenden; 22 november 1982, Velsen-Zuid. Arnoud B vd Berg.

In *Dutch Birding* 5(1): 11-12 noemt Peter de Knijff een aantal kenmerken waaraan deze hybrides te onderscheiden zijn van Kleine Toppereend en Toppereend. Een belangrijk kenmerk wordt gevormd door de kleurverdeling van de snavel. Deze is blauw-grijs met een brede zwarte eindband. (De Kleine Toppereend heeft slechts een zwarte nagel.) De kop verschilt enigszins in vorm, kleur (iets bruiner) en glans. De achterste schouderveren en binnenste vleugelpennen zijn bleker. Een oranje iris kan een aanwijzing zijn dat een van de ouders een Tafeleend is.

Ten behoeve van onderzoek naar de frequentie waarin deze hybrides voorkomen en om hoeveel individuen het gaat, verzoek ik iedereen die deze vogels waarneemt of heeft waargenomen om toezending van zo nauwkeurig mogelijke gegevens omtrent de waarneming.

Arnoud B. vd Berg,
Duinlustparkweg 98,
2082 EG Santpoort-Z,